

1

2

Borut Mozetič - zaščitnik in idejni oče Naravnega rezervata Škocjanski zatok

// pogovarjala se je Petra Vrh Vrezec

1: Borut Mozetič je v intervjuju skromno pripomnil: »Škocjanski zatok ni samo moje delo. Če ne bi imel okoli sebe toliko ljudi in če bi to delal sam, tega ne bi mogel narediti. Vesel sem, da sem skozi to delo spoznal veliko dobrih ljudi, ki jih lahko kadarkoli pokličem.«
foto: Nataša Šalaja

2: Z zaščito Škocjanskega zatoka se je slovenska Obala povečala za 10 %. Obod Škocjanskega zatoka brez otokov je 4,6 kilometra, slovenske Obale pa 46 km.
foto: Tilén Basle

Boruta Mozetiča marsikateri član DOPPS-a takoj poveže z »Oazo na pragu Kopra«, kakor je pesniško krstil Škocjanski zatok. Uspelo mu je skoraj nemogoče. V uničenju zapisanem Škocjanskem zatoku je s pomočjo sodelavcev zaščitil, renaturiral in z infrastrukturo opremil Naravni rezervat Škocjanski zatok. Trenutno so dela v rezervatu v zaključni fazi tega velikega, lahko bi rekli celo »Borutovega življenjskega projekta«. Borut pa nima zaslug samo za ustanovitev Zatoka. Bil je tudi gonilna sila pri snovanju profesionalne društvene pisarne, povezovalni člen med društvom in dolgoletnim DOPPS-ovim sponzorjem Mobitelom, eden izmed snovalcev poljudnega društvenega glasila *Novice DOPPS* in še bi lahko naštevali.

Borut, začniva pri tvojem otroštvu. Kdaj so te navdušile ptice? Kdo te je pripeljal na DOPPS?

V šestem razredu osnovne šole je nekdo na izolskem pomolu lovil iglice in na vabo ulovil čigro. Ptico smo rešili in takrat sem spoznal, da to ni galeb, da so ptice različne. Ko smo se s starši preselili iz Izole v Prade, se mi je odprl popolnoma nov svet. Spoznal sem Bojana Marčeto in Romana Starmana, ki sta bila moja sošolca. Hodili smo po okolici še ne čisto pozidanih Prad, malo pohajkovali, streljali s fračami, se skrivali ... V bližini je bil tudi borov gozdiček, kamor smo hodili opazovat šoje, naredili smo si piščalke in jih klicali, iskali gnezda, opazovali druge ptice itd. Hodili smo tudi v Škocjanski zatok. Takrat je bil Zatok velik, imel je več kot 200 hektarov vodne površine, na območju današnjega sladkovodnega dela pa so še vedno obdelovali njive. Ko sem še v osnovni šoli obiskoval Škocjanski zatok s sposojenim daljnogledom od sosedja lovca, sem na drugi strani opazil skupino »mulcev« z daljnogledi, s katerimi v tistem obdobju nismo nikoli prišli v stik. To so bili Tihomir Makovec, Iztok Škornik, Goran Pal-

čič in Marko Miklavc. Leta 1979 sem začel hoditi v gimnazijo. V istem razredu je bil tudi Iztok Škornik. Spomnim se, da smo imeli prvo šolsko uro kemijo. Z Iztokom Škornikom sva se tako zaklepetala o pticah, ki sva si jih ogledovala v vitrinah v avli gimnazije, da sva preslišala šolski zvonec. Zaradi ptic sva torej zamudila prvo uro! Od takrat naprej smo se začeli družiti z vsemi tistimi fanti, ki sem jih prej gledal samo čez »lužo« Škocjanskega zatoka.

Od doma iz Prad do Gimnazije Koper ter nazaj sem večinoma hodil peš. Po šoli smo se s fanti srečevali pri Tihomirjevih, kjer nam je teta Mira kuhala kosila, in skupaj hodili v Škocjanski zatok. V prvem letniku gimnazije sem se tudi vpisal v DOPPS in si v Trstu kupil daljnogled ter kasneje tudi fotoaparata. Bilo nas je pet in bili smo res dobra banda. Počasi smo se vključevali v delo društva; popisovali za Zimsko štetje vodnih ptic, Zimski ornitološki atlas itd. Takrat sem naredil več kot 300 terenskih dni na leto. Skupaj s fanti smo ustanovili tudi društvo *Ixobrychus*, ko še večina od nas ni bila polnoletna, in so zato morali biti podpisniki za ustanovitev naši starši. V gimnazijskem Klubu mladih raziskovalcev sem se ponovno srečal z Lovrencem Lipejem, prijateljem iz otroških dni, ki nam s svojim znanjem velikodušno pomaga še danes. Z njim smo hodili v Sečoveljske soline, obročkali prve postovke in organizirali raziskovalne taborne.

Po gimnaziji si nadaljeval študij v Ljubljani in spoznal še druge člane DOPPS...

Z Iztokom Škornikom sva se vpisala na Pedagoško fakulteto, smer biologija-kemija. Ko sem bil absolvent, sem vpisal še biologijo in bil sošolec s Slavkom Polakom in Petrom Trontljem. Skupaj smo popisovali za Atlas ptic Jugoslavije in se veliko družili. Ker sem bil v Ljubljani, sem navezal stik še z drugimi DOPPS-ovimi člani in se začel bolj aktivno vključevati v

delo društva. V tistem obdobju so začeli zasipavati Škocjanski zaton, njegovo stanje se je drastično slabšalo. Pobude za zaščito Škocjanskega zatoka so prihajale že prej. Ena je prišla s strani Izтока Geistra okoli leta 1981, kar je bilo objavljeno v Varstvu narave šele 1987, šlo pa je za manjše, nekaj hektarov veliko trstičje ob železniški progi na južni strani Zatoka. Drugo pobudo je leta 1987 pripravil Vodnogospodarski inštitut, a je predlagani ornitološki rezervat zajemal samo zahodni, okoli 30 hektarjev velik del lagune. Peter Trontelj je videl, da mi ni vseeno za Zaton, zato mi je predlagal, naj grem na Komisijo za varstvo narave, ki jo je takrat vodil Franc Bračko, in predstavim problematiko. To sem tudi naredil in vsi so se zavzeli za to, da DOPPS začne z naravovarstvenimi aktivnostmi za zaščito Zatoka, meni pa so predali koordinacijo.

Nam lahko poveš zgodbo o »slavnem« labodu pevcu?

Prelomni trenutek za Škocjanski zaton je bila zima 1992/93, ko smo našli obnemoglega laboda pevca in spoznali, da bo treba nekaj narediti, če nečemo za vedno izgubiti Zatoka. Za primerjavo lahko povem, da je pozimi 1982/83 prezimujoča populacija lisk v Škocjanskem zatoku štela 4.000 osebkov, nekaj let kasneje med letoma 1989 in 1993 pa jih je bilo le 30-40. Temu so botrovale stalne motnje v okolici, lov, zaprt dotok Badaševica v Zaton, neurejena komunalna infrastruktura, ko se je ogromno fekalnih vod izlivalo v Škocjanski zaton, kar je povzročilo razraščanje zelenih alg, predvsem morske solate in morskega črevesa. Rastline so poleti gnile, smrdelo je itd. Ko se je opustila kmetijska raba zemljišč na Bertoški bonifiki, je postalo območje divje odlagališče...

Ko sem držal tega laboda, se je v meni nekaj prelomilo. Na Veterinarski fakulteti v Ljubljani so ugotovili, da je imel pikčasto krvavitev želodca in bil zastrupljen s svincem. To je bilo konec decembra 1992, labod pa je poginil v začetku

januarja. Kmalu zatem, 8. februarja 1993, sem napisal prvi dopis za zaščito Škocjanskega zatoka na Sklad za naravo, ki se je takrat ravno ustanovil. Odobrili so nam sredstva za izdajo zgibanke in junija tudi fotografsko razstavo v osrednji knjižnici v Kopru. En segment razstave so bile fotografije, ki smo jih posneli še kot »mulci« in so prikazovale, kakšen je bil Škocjanski zaton, drugi segment so bili uničevalni posegi in tretji vizija za naprej. Že 1993 smo imeli zelo jasno vizijo, kaj bi naredili s Škocjanskim zatokom, in v bistvu se do danes skoraj ni spremenila. Predlagali smo zaščito celotne lagune, kolikor je je ostalo, in manjši del Bertoške bonifike, z leti pa se je območje naravnega rezervata razširilo na celotno Bonifiko. Razstava je imela zelo dober odziv. Lokalni prebivalci so bili zelo povezani s Škocjanskim zatokom in zares za to, da se ga ohrani. Razstavo smo prenesli tudi v Turistično informacijski center v Križankah v Ljubljani. Med drugimi si jo je ogledala Marta Kolarič Kohl – predsednica Obalnega društva za zaščito živali, ki je predlagala peticijo za zaščito. V nekaj mesecih smo zbrali 7.000 podpisov. Peticija je šla potem do predsednika Vlade Janeza Drnovška in predsednika Republike Milana Kučana, in Ministrstvo za kulturo je 3. novembra 1993 za dobo enega leta zavarovalo območje. Oblast se je na to požvižgala, še vedno so zasipavali, mi pa naprej obveščali, da se tega ne dela, hodili na delavnice, ozaveščali ljudi... Leta 1993 in po razstavi nam je veliko pomagal Mitja Kaligarič. Naredil je botanično študijo ponovnega naseljevanja slanaš po naravni poti in v projekt LIFE smo vključili glavnino njegovih idej.

Ena ključnih zadev, ki jih je prinesla razstava, je bil tudi obisk Marije Vičar, predsednice Sklada za naravo, in Mladena Berginca, ki je ravno začel delati na Ministrstvu za kulturo. Mladen se mi je ponudil, da mi pomaga, in res je naredil veliko. Petkrat smo morali podaljšati začasno zavarovanje

3: Borut v letih, ko je naredil tudi več kot 300 terenskih dni na leto, foto: Iztok Škornik

4: Na sliki je obnemogel labod pevec (*Cygnus cygnus*) pozimi 1992/93. Borut se spominja: »Ko sem držal tega laboda, se je v meni nekaj prelomilo.« foto: Iztok Škornik

5: Ko je naš sponzor postal Mobitel, je bilo denarja več in zato smo lahko izdajali zgibanke, zgoščenki S pticami si delamo nebo in Natura 2000, organizirali Srečanja mladih ornitologov, nagradne fotografske natečaje ipd.
foto: arhiv Mobitel

6: Zgibanka »Ohranitev in renaturacija Škocjanskega zatoka« (prva in zadnja stran) je nastala v istem času kot odmevna razstava leta 1993. V njej je že popolnoma jasna vizija Škocjanskega zatoka.

Škocjanskega zatoka in on nam je pri tem vedno stal ob strani. Marca leta 1998 pa je državni zbor (le en poslanec je bil proti) sprejel zakon o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok. Preden je zakon izšel, sem z Mladenom ali sam hodil do vsake poslanske skupine in jim razlagal problematiko. Leta 1995 je bilo ustanovljeno Ministrstvo za okolje in prostor. Za dokončno zavarovanje Zatoka smo lahko v veliki meri hvaležni tudi prvemu ministru Pavlu Gantarju. Dal nam je možnost, ki jo danes uresničujemo, in ohranil eno lepših močvirij v Sloveniji. Z Zavodom za varstvo narave Piran smo po sprejetju zakona začeli pisati Program varstva in razvoja naravnega rezervata, ki ga je dokončala Vesna Kolar Planinšič. Sledilo je trdo delo na vlogi za pridobitev koncesije, ki smo jo dobili leta 1999. Dva dni po tem je prišlo do pogina nekaj 100 ptic zaradi botulizma. Vzrok smo poznali, zato smo že 1999 začeli s čiščenjem smeti, z odstranjevanjem odlagalšč itd.

Vmes si se na DOPPS-u leta 1995 tudi zaposlil kot tajnik in prvi zaposleni v društvu. Kakšni so bili začetki pisarne DOPPS?

Kot študent sem zjutraj delal štiri ure kot kurir v Kinoteki, popoldan sem prišel prek študenta delat še na DOPPS. Na DOPPS-u sem se zaposlil 1998 prek javnih del in 1999 sem bil šele redno zaposlen. Takoj za mano je prišel Andrej Figelj. Spomnim se dneva, ko sem imel pripravljeno vlogo za pridobitev koncesije za Škocjanski zatok. To je bil zajeten fascikel in z Andrejem sva morala zadnji dan natisniti le še ločilne liste. Tik pred tem se nama je »sesul« računalnik, ob enih pa je bilo treba oddati vlogo na vložišče. Kako sva z mojo stoenko norela z Žibertove na Dunajsko! Tja sva prišla dve minuti pred zaprtjem. Parkirala sva kar na pločniku pred vrati na vložišče. Vlogo je oddal tudi Hidro Koper, a ministrstvo se je odločilo, da koncesijo dobi DOPPS, in novembra 1999 smo začeli z upravljanjem. Kot sem že rekel, najprej smo vse počistili, še istega leta smo se s komunalo dogovorili, da je naredila fekalni kolektor na čistilno napravo in s tem preprečila dohod večjih emisij odpadnih komunalnih vod v Zatok, z ARSO OE Koper smo iskali možnosti, kako po Ari, ki je bila prekinjena, pridobiti dotok sladke vode itd. Vse to se je vzpostavilo do konca leta 2000 in od takrat naprej tukaj ni bilo več botulizma.

Ko si se zaposlil, si se večinoma ukvarjal s Škocjanskim zatokom ali tudi članstvom?

Med letoma 1995 in 1999 sem večinoma delal na Škocjanskem zatoku in živel v Ljubljani. Od 1999, ko smo pridobili koncesijo, pa je bilo nemogoče delati samo v Ljubljani, zato smo najeli pisarno v Kopru. Tja sem hodil v ponedeljek in ostajal do četrтка, ob petkih pa sem bil v Ljubljani, kjer sem imel dogovorjene sestanke z Mobitelom, sponzorji in opravljal druge društvene zadeve. Kar nekaj let sem bil na dveh koncih! Po letu 2000 pa so dela v pisarni v Ljubljani prevzemali drugi. To leto je bilo za Škocjanski zatok prelomno. Kot vodjo rezervata smo zaposlili Natašo Šalaja. V sodelovanju z Vesno Kolar Planinšič je dokončala vlogo za financiranje habitatne obnove naravnega rezervata, s katero smo v partnerstvu z MOP kandidirali za EU sredstva iz finančnega instrumenta LIFE (projekt LIFE), ki smo ga sicer začeli pisati že leta 1999, ter ga spravili čez prvo sito, a Nataša ima zasluge, da smo projekt tudi dobili. Upam si trditi, da brez DOPPS-a, Nataše in ostalih članov ekipe NRŠZ Škocjanski zatok danes ne bi bil zeleno srce Kopra. Tako so se leta 2001 začele intenzivne priprave za obnovo rezervata, ki je v okviru projekta LIFE stekla v letu 2006. Leta 2002 smo zaposlili tudi prvega nadzornika Braneta Korena, ki je delo nadzornika in spremljanja stanja ptic opravljal do konca leta 2004. Bilo je ogromno dela. Nataša je po habitatni ureditvi rezervata, ki je bila zaključena konec leta 2007, postala gonilna sila projekta graditve infrastrukture za obisk, ostala ekipa NRŠZ (Igor Brajnik, Bojana Lipej, Aleš Marsič, Tadeja Oven in Bia Rakar) pa je skrbela za naravovarstveni nadzor, upravljanje rezervata, izobraževanje in monitoring. Vlogo hišnega botanika in »vrtnarja« na sladkovodnem delu rezervata je v zadnjih letih prevzel Josip Otopal. V naše delo se vključujejo tudi prostovoljci, različni strokovnjaki ter DOPPS-ovi varstveni ornitologi.

Izdali ste zgibanko Oaza na pragu Kopra in jo poslali vsem gospodinjstvom v občini Koper ...

Izdali smo jo leta 2001, tik pred sprejetjem Ureditvenega načrta za območje naravnega rezervata, saj smo hoteli prebivalcem povedati, kaj bomo na območju Škocjanskega za-

7

8

9

toka sploh počeli. Že leta 1989 sem v Naravnem rezervatu na izlivu Soče v sosednji Italiji spoznal Kajetana Kravosa, Fabia Perca in Ignazia Zanutta. Tam so že renaturirali oz. preoblikovali del kmetijskih površin v sladkovodno močvirje. Poučili so me, kako poteka renaturacija, mi razložili, kako vzdrževati vodne režime čez letne čase, kako poteka upravljanje rezervata s košnjo in pašo in mi dali idejo za sladkovodni del. Zelo so nam stali ob strani. Veliko državnih in lokalnih politikov smo vodili na Izliv, da so v živo videli, kaj želimo narediti s Škocjanskim zatokom.

S pticami in Mobitelom si delil tudi nebo. Kje si dobil idejo za sodelovanje, s kom si navezal stik, kakšno je bilo sodelovanje?

Jasna Andrić je bila zaposlena pri agenciji Imelda 8000, ki je delala za Mobitel. Želela je narediti malo drugačen oglas, zato je nastal okoli leta 1994 oglas »Ptice pojejo aleluja«, kamor je Jasna dodala DOPPS-ove fotografije ptic in kratke opise ter DOPPS-ov logotip. Oglas je bil objavljen v vseh revijah, v zameno pa smo dobili ogromen, težak telefon, videti je bil kot vojaška postaja, s številko 0609625619, na katero so lahko ljudje klicali, če so videli ptico. Na Imeldi sem se večkrat oglašil in Jasna šefica mi je enkrat rekla: »Super stvari delate! Zakaj ne bi zaprosili za sponzorstvo? Najavi se pri vodji marketinga na Mobitelu, Violeti Zgonik, da se boste pomenili o sodelovanju.« To sem dejansko naredil. Ko sem pisal dopis direktorju Antonu Majzlu, da bi me sprejel, sem mu na koncu dopisal tudi, da imamo enak medij razširjanja informacij – to je zrak, le da oni sledijo telekomunikacijam, mi pa genskimi informacijam. Ta stavek jim je dal idejo za novi slogan: »S pticami si delimo nebo«. Takrat so ptice prvič prišle v javnost. Vedno več ljudi se je začelo istovetiti s pticami in njihovim varstvom, kar je veliko delo Antona in Violete. Ko je naš sponzor postal Mobitel, je bilo denarja več in takrat se je začelo društvo še bolj odpirati navzven. Mobitel je omogočil izid prve knjige o mednarodno pomembnih območjih za ptice (IBA), potem druge, finančni Srečanja mladih ornitologov, založil zgoščenko o pticah, nagradne fotografske natečaje, začeli smo s projektom Ptica leta, naredili smo lahko ogromno zgibank Breguljka, Evropska vas štorkeji ipd. Enkrat pred novim letom 1999 me je poklical Anton Majzel

in me vprašal, kaj bi za novoletno darilo dali vsem naročnikom Mobitela. Skupaj smo izdali Mali priročnik v ogromni nakladi, 170.000 izvodov. Leto kasneje smo izdali še Vodnik po območjih IBA v Sloveniji v nakladi 400.000 izvodov.

Ko sem bil v času, ko so prihajali na tržišče predplačniški telefoni, pri Violeti zaradi našega sodelovanja, so se ravno spraševali, kako bi oglaševali mobitele. To je bil čisto naključje, da sem bil ravno takrat tam in jim predlagal, naj gremo še tukaj naprej s pticami ter ponudimo mobi regljo, ker po telefonu regljaš kot reglja, mobi čuka itd. Zanimiv projekt z Mobitelom je bil tudi, ko smo s pticami poslikali pet avtobusov iz različnih krajev (Kranj, Ljubljana, Maribor, Koper, Celje) in naredili tiskovno mobilno konferenco. Bili smo na avtobusu Ljubljansko barje in za nami je vozilo okoli deset avtomobilov ekip z novinarji. Naš slogan je bil: »Dan brez ptic je kot noč brez zvezd!« S takimi stvarmi smo lahko plasirali naše poslanstvo.

Leta 1995 sem spoznal še Bogdana Lipovška, ki je omogočil sponzorstvo s strani Grand hotela Union. Tudi Bogdan je za DOPPS veliko naredil in še danes širi naše poslanstvo kjerkoli se pojavi. Vsako leto komaj čakam tisti drugi vikend v januarju, ko se z Bogdanom in Dušanom Šuštaršičem odpravimo na Zimsko štetje vodnih ptic, ki ga v isti sestavi opravljamo že več kot 15 let.

Po novem letu bo otvoritev nove podobe Škocjanskega zatoka. Nam zaupaš svoje izzive za naprej?

Veseli me, da vidim »mularijo«, ki prihaja na DOPPS. Pravi frajerji so! Ko opazujem to mladino, mi je, kot bi gledal nas pred štiridesetimi leti. Mislim, da so ravno oni največji DOPPS-ov potencial in garancija za varstvo narave v Sloveniji. Sam sina Urha nisem želel vpletati v ornitologijo, a ker je včasih z mano prišel v Zatok, ga je dobil v roke Igor Brajnik. Skupaj sta se sprehajala naokoli, obročkala in mali se je »zastrupil«, prišel še v stik z družino Mihelič in drugimi. Zaradi njega sem se spet začel bolj vključevati v društveno življenje. Upam, da čez kako leto na Ptičariado pripeljeva še ženo Matejo in hčerko Katko.

Kar si zase želim po vseh teh letih bojev z birokrati, je, da bi lahko več »šetel« po Škocjanskem zatoku in štel ptice. •

7: Leta 2001 je bila zgibanka Oaza na pragu Kopra poslana vsem gospodinjstvom v občini Koper. Prebivalcem je poročala, kaj se bo na območju Škocjanskega zatoka sploh počelo.

8: »Ker je bila revija *Acrocephalus* prestopna in jo je znalo brati le približno 100 ljudi v Sloveniji, sva s Slavkom Polakom oktobra 1994 pripravila nullo številko poljudnega društvenega glasila *Novice DOPPS* in jo razposlala članom.«

9: Borutov naslednik Urh (z Igorjem Brajnikom) se je tudi »zastrupil« s pticami. Borut je v intervjuju pripomnil: »Ko si mlad, poln energije in še nimaš družine, lahko delaš in narediš karkoli hočeš! Če se ti le da!«

foto: Borut Mozetič